

УДК 336.67

Нісходовська О. Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
Кам'янець-Подільський, Україна
E-mail: olenas1308@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5403-878X

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

Анотація

Стаття присвячена розгляду питань інвестування в економіку України. Приділена окрема увага стану та перспективам іноземного інвестування, досліджено інвестиційну привабливість України, проаналізовано динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну /з України у 2018-2023 рр. Висвітлено структуру прямих іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності.

Війна досить суттєво вплинула на всі галузі економіки в Україні, вона без сумніву несе із собою величезні збитки та втрати для країни. Також це і ризиковано стало для інвесторів, для ведення бізнесу під час війни, втрат може бути немало від неочікуваного стрибка курсу долара та інфляції до влучання російської ракети в об'єкт інвестування. Правила банків та законодавство щодо виведення коштів часто змінюються, тож потрібно досконало знати всі нюанси і постійно тримати все під контролем. Але все ж таки правильно побудована стратегія, навіть зараз може принести дохід.

Військові дії в країні несуть негативний вплив на економіку, тому, станом на зараз, першочергова мета забезпечення необхідних обсягів експорту, що дозволить не тільки покращити економічний клімат України, але й покрити необхідні потреби продовольства на світовому ринку. Існує нагальна потреба у відновленні пошкоджених зернозосховищ, заводів, будівництві нових, запуску резерву техніки, заміні знищених агрегатів та машин. Потрібно забезпечити залізничні перевезення з необхідною вантажомісткістю, які наразі на жаль, мають складнощі через різні типи колії на територіях різних держав, зокрема Європи.

Привабливість та притік іноземних інвестицій, активізація діяльності середнього та малого бізнесу, а також оновлення застарілого обладнання з використанням сучасних технологій на вітчизняних підприємствах є досить необхідним і вкрай життєво важливими для досягнення короткострокових та довгострокових пріоритетів державної політики, виходу із сучасного кризового стану.

Ключові слова: інвестиції, залучені інвестиції, країни-інвестори, сфери економічної діяльності, інвестиційний клімат.

Вступ. Інвестиції є надпотужним чинником економічної стабілізації та розвитку економіки як на національному, так і на глобальному рівнях. Прямі іноземні інвестиції є джерелом покращання платіжних балансів країни та стабілізації її національної валюти, а також стимулювання конкуренції на ринку, підвищення рівня життя у країні. Залучення іноземних інвестицій це шлях до відновлення, відбудови та інтенсивного розвитку економіки. Іноземні інвестиції впливають на галузевий розвиток економіки, за рахунок диференціації прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності від основних країн-донорів.

Мета дослідження дослідження процесів іноземного інвестування в економіку України, вивчення їх масштабів структури та перспектив розвитку, а також пошук шляхів активізації інвестиційних потоків в Україну.

Вклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, найпоширенішою темою серед дослідників є питання розвитку та запровадження інновацій у різні галузі економіки. А саме інвестиції, тобто вкладення та використання потрібних ресурсів, сприяють приросту капітального майна, сконцентрованих для отримання прибутків.

Війна завдала значних змін та втрат в українській економіці, значні промислові потужності, включно з низкою металургійних гігантів, зруйновано, аграрні поля заміновано, експорт продукції просто блокується. Проте водночас виникають нові галузі, які можуть стати майбутнім української економіки і зацікавити іноземних інвесторів.

Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у розвитку будь-якої країни, а під час воєнного стану вимагає ще більшої уваги та стає пріоритетним стратегічним завданням для нормального функціонування економіки держави. Саме зараз, національна економіка нашої країни, знаходиться у стані поглиблення кризових явищ. Несприятливий інвестиційний клімат в Україні потребує створення сприятливих умов для інвесторів, які б дозволили збільшити притік іноземних інвестицій одразу після завершення війни.

У 2022-му український ринок отримав неочікувані 98 інвестицій, а от у 2023 року, а саме у першому півріччі, цей показник значно знизився усього 42. А всьому причина вторгнення. Більшість угод були узгоджені, а деякі й оформлені ще до повномасштабного вторгнення, проте на жаль, переконати іноземних замовників, що

це все контрольовані ризики не вдалось і ми втратили багатомільйонні інвестиції. Після український IT-ринок побачив зменшення кількості інвестицій не тільки від іноземних венчурних фондів, а й з місцевих інвестиційних фондів, що мали більше одного року оперування в Україні.

Однак, попри зниження активності, інвестиції в українські та засновані українцями іноземні компанії все ж продовжуються і разом із ними інвестиції українських венчурних фондів. У таблиці 1 розміщені обрані інвесторами за 2023 рік, засновниками яких є українці.

Таблиця 1. Інвестиції українських фондів у 2023 році

Назва стартапу	Залучені інвестиції	Призначення
EDTECH-КОМПАНІЯ PREPLY	70 млн \$	Онлайн-платформа для вивчення мов, яка дозволяє з'єднувати викладачів з учнями за допомогою алгоритму машинного навчання.
FINTECH FARM	22 млн \$	Платформа для запуску небанків у партнерстві з традиційними банками по всьому світу.
DRESSX	15 млн \$	Стартап створив платформу, на якій продається цифровий одяг, а також працює з іншими маркетплейсами та платформами
GOIT	10- 15 млн \$	Інвестиції спрямовані на розширення присутності на ринках Польщі, Румунії, Колумбії та Південно-Східної Азії.
NEWHOMESMATE	5,5 млн \$	Платформа, яка дозволяє покупцям первинної нерухомості знайти інформацію про новобудови.
INSTOCK	3,2 млн \$	Роботизований сервіс для складів, система може зменшити витрати на виконання замовлень у 10 разів, а також надає підприємствам електронної комерції більшої гнучкості.
AISDR	3 млн \$	Займається розробкою інструменту на основі ШІ, який створює персоналізовані електронні рекламні кампанії та організовує зустрічі з потенційними клієнтами.
MASTHEAD DATA	1,3 млн \$	Розробляє сервіс, який дозволяє бізнесам у режимі реального часу відстежувати помилки та аномалії у великих масивах даних, без доступу до даних клієнта й без збільшення його витрат на хмарні обчислення.
FUELFINANCE	1 млн \$	Розвиток продукту для фінансового планування у стартапах
ZEELY	1 млн \$	Це мобільний застосунок зі штучним інтелектом для збільшення продажів малого бізнесу
ВЕНЧУРНИЙ СИНДИКАТ TOLOKA.VC	510 000 фунтів	Виробляє гібридні велосипеди для поїздок на довгі дистанції

Тобто інвестиції в бізнес розвинених країн через фондовий ринок у 2023 році принесли двозначну прибутковість у валюті [9].

Сучасні концепції конкуренції все більше ґрунтуються на розумінні сутності конкуренції, а саме, процесу управління конкурентними перевагами у ринковому середовищі. Власне інновації і забезпечують найстійкіші конкурентні переваги, які застосовуються у всіх сферах діяльності. Стратегічна поведінка компанії спирається в більшій мірі на співробітництво у бізнесі, або на уникненні відкритої конкурентної боротьби, дослідження впливу інновацій на рівень конкурентоспроможності.

У 2023 році Україна як держава залучила від міжнародних партнерів понад 40 млрд доларів. Це приблизно четверта частина валового продукту. Україна так само продовжить залучати кошти й витратити у 2024–2025 роках. Водночас однією з основних переваг України була доступна робоча сила, яка нараховувала біля 17 млн. чол. На даний момент кількість офіційно зайнятих зменшилась майже до 9,7 млн., кількість неофіційно зайнятих становить 2,4 млн., а безробітних збільшилась до 2,8 млн осіб.

На думку економіста Ukrainian Economics Outlook Адріана Пантюхова, для того, щоб будувати економічне зростання економіки в Україні потрібні наступні основні кроки: залучення капіталу та підвищення ефективності праці, або підвищення сукупного попиту.

Згідно даних Національного банку України, обсяг прямих іноземних інвестицій у 2022 році в економіку України становив 50 986,7 млн дол. США.

Найвагоміші інвестиції (залишки) спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності, а саме до підприємств промисловості 41,9 %. та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів 16,3 %. До основних країн-інвесторів належать Кіпр 33,1 %, Нідерланди 19,5 %, Швейцарія 5,1 %, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії 4,8 %, Німеччина 4,97 %, Австрія 3,2 %, Люксембург 2,5 % і Франція 2,2 %.

Головний показник, який вказує на ступінь розвиненості зовнішньоекономічних відносин і зв'язків – орієнтованість та напрями органів влади на розбудову ефективної експортоорієнтованої економіки, тобто інвестиційна привабливість країни – це обсяги прямих іноземних інвестицій.

У таблиці 2 наведено відомості щодо прямих інвестицій України за принципом спрямованості, тобто, по грошовим потокам.

Таблиця 2. Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2018 по 2023 рр. (млн. дол. США)

Рік	Інвестиції в Україну	Інвестиції з України	Сальдо
2023	4095	6	+4089
2022	1152	529	+623
2021	6687	-198	+6885
2020	-868	82	-950
2019	5860	648	+5212
2018	4456	-5	+4450

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Отже, проблема української економіки саме у низькій віддачі від інвестицій та їх неефективний розподіл. Щодо аналізу іноземних інвестицій за видами економічної діяльності дає підстави зробити висновок, що частина прямих іноземних інвестицій надходить у розвинуті галузі економічної діяльності. Значне скорочення прямих інвестицій внаслідок сьогодишньої надскладної політичної, соціальної та економічної ситуації країни і як наслідок, зменшення концентрації за видами економічної діяльності.

На думку вітчизняних та іноземних експертів, інвестиційний клімат в Україні являється несприятливим, тому що існують такі причини як:

- несприятливі умови інвестування, зокрема недосконале законодавство щодо захисту прав власності, а саме отримання у власність земельних ділянок, вимог до здійснення та контролю підприємницької діяльності;
- нерозвиненість інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури;
- відсутність правових засад та дієвих механізмів державного-приватного партнерства в інвестуванні.

Звісно піднесення інвестиційної діяльності потребує передусім відповідного нормативно-правового забезпечення, спрямованого на створення розвинутої інвестиційної бази [4, с. 89]. Хоча останніми роками у законодавчій сфері здійснено низку суттєвих змін, які налаштовують на ефективні зрушення в аспекті збільшення припливу інвестицій та ефективного використання інвестиційного ресурсу. Також варто відмітити напрями удосконалення інвестиційної діяльності України, їх виконання у програмі розвитку інвестиційної діяльності, що дасть змогу залучити інвестиції для реалізації інвестиційних проектів і забезпечать розвиток галузей економіки. Що призведе до збільшення обсягу експорту та заміщення товарів критичного імпорту, впровадження високих технологій, забезпечення розвитку ринкової інфраструктури.

Як і раніше, Україна може бути однією з провідних країн із залучення іноземних інвестицій, оскільки має потенціал та величезний внутрішній ринок. Так, існують перешкоди, такі як політична нестабільність, недосконалість законодавства, недорозвиненість виробничої та соціальної інфраструктури, через що Україну відносять до групи країн із найбільшим інвестиційним ризиком. Вплив війни на галузі економіки в Україні, без сумніву, призводить до величезних збитків країні. Потреба фінансування армії, зруйновані виробничі підприємства, підвищення рівню міграції – це лише деякі з факторів змін економічного статусу країни. Фахівці вважають, що військові дії не тільки змінили обсяги економіки, а й фактично її структуру. Лише за 2022 рік, ВВП України впав майже втричі. Проте, всесвітня інтеграція у світову економіку насамперед, говорить про співпрацю з іншими країнами-партнерами.

Сфера металургії завжди вважалась одною з найбільш привабливих для інвесторів сфер, та займала важливу частку українського експорту. Якщо переглянути дані Держстату за минулі роки, то галузь займала близько 20% всього експорту. І в минулому теж спостерігалось суттєве зниження інвестицій у залізну руду та сталь, що обумовлено першою хвилею вторгнення росії. Однак надалі було активізовано програми інвестицій, завдяки яким дозволялось згенерувати майже \$1,5 млрд вкладень щороку в основний капітал. Була проведена поступова реструктуризація та оновлення української металургії, що призвело до виробництва продукції з більшою доданою вартістю. Металургійними підприємствами проведено ряд вдалих експериментів з інноваційними технологіями.

На той момент, одним з найбільш перспективних проектів для інвестицій був проект «зелена сталь». Україна в майбутньому має великі перспективи підтримки оголошеного країнами Європейського Союзу розвитку і подальшого переходу на виробництво сталі вулгцево-нейтрального типу. Тому для цього сприяють багато факторів, варто окреслити наступні: наявність багатих родовищ залізної руди; високорозвинені потужності для збагачення; наявність дешевої енергії; необхідна для транспортування водню інфраструктура; зручне географічне положення.

Фактично, Україна має всі необхідні умови для того, щоб знову стати одним з основних постачальників заліза прямого відновлення, та необхідних для ланцюга виробництва речовин.

Іноземні інвестори, вибираючи країну для інвестування коштів у новий проект, керуються низкою чинників, а саме:

- конкурентні переваги від створення власного виробництва за кордоном повинні переважати витрати на його розгортання;

– країна-отримувач повинна приваблювати інвестора своїми географічними характеристиками;
– самостійна реалізація цих двох переваг повинна бути для інвестора більш вигідною, ніж їх використання через місцеві підприємства, тобто має існувати перевага інтернаціоналізації.

Більшість українців мають позитивну думку, щодо післявоєнного відновлення економіки України та відбудови держави. Переважна частина вважає, що ці процеси відбудуться протягом п'яти років, інші розраховують терміни від десяти років і більше. Вже сьогодні, іноземні інвестори зацікавлені українськими перспективами в післявоєнний час. Українські фахівці опрацьовують більше ніж 50 запитів щодо співпраці з підприємствами державного та приватного сектору України від міжнародних компаній, які є стратегічними та портфельними інвесторами.

Найбільшу зацікавленість інвестування в українську економіку виявляють представники США, Великобританії, Німеччини, Польщі, та Туреччини. Пріоритетними напрямками для міжнародних інвесторів є: інновації, новітні технології, енергетична галузь, сільське господарство, агропромисловість.

Щодо сільського господарства, то тут теж є приємні для інвесторів пропозиції. Стосовно 2023 року, куплено 119,5 тис. га., з них 70% з метою інвестування і лише 30% з метою ведення бізнесу. Середньозважена ціна зросла на 10,4% за результатами трьох кварталів 2023 року. Інвестори обирають землю, як об'єкт інвестицій, через те, що це квазівалютний актив, а також це інвестиція в розвиток економіку країни.

Отже, найбільш привабливими секторами економіки для іноземних інвесторів в Україні є промисловість, торгівля та сільське господарство. З України ж найбільше інвестується професійна, наукова та технічна діяльність. На жаль, поточні умови не дають можливість якісно проаналізувати інвестиційну діяльність в економіку України в реальному часі, проте ми бачимо суттєву підтримку з боку країн Європейського співтовариства та США. Після перемоги України, інвестиційна привабливість нашої країни неодмінно зросте перш за все у військовому секторі, науково-технічному співробітництві, а також у різних сферах промисловості, що сприятиме відновленню та оновленню її діяльності, розвитку альтернативних джерел енергії та суттєвому підвищенню конкурентоспроможності в середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.
2. Вінченко І. І., Самілик Т. М., Олексюк В. О. Бізнес-процеси в теорії інвестиційної діяльності підприємств. *Агросвіт*. № 18, 22–27. 2021. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2021/4.pdf.
3. Гук О. В., Мохонько Г. А., Шендерівська Л. П. Тенденції інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. № 29. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/577>.
4. Смагло О. В. Іноземні інвестиції в Україні: національний аспект. *Інтелект XXI*. 2019. № 2. С. 111–114.
5. Vasyltsiv T., Irtysheva I., Lupak R., Popadynets N., Boiko Ye, Ishchenko O. Economy's innovative technological competitiveness: Decomposition, methodic of analysis and priorities of public policy. *Management Science Letters*. 2020. Vol. 10. Issue 13. P. 3173–3182 (Scopus).
6. Investytsiina diialnist v Ukraini za 2022 rik [Investment activity in Ukraine for 2022.] Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa2022-Rik>. [in Ukrainian].
7. Мінфін. Прямі іноземні інвестиції. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2023/>
8. Інвестиції за 2023 рік, що стали прибутковими детально. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/yaki-investycziyi-u-2023-rocz-staly-prybutkovomu-v-ukrayini/>. (дата звернення 20.02.2024).
9. Підсумки-2023. Головні інвестиції року. URL: <https://ain.ua/2023/12/31/golovni-investycziyi-2023/> (дата звернення 23.02.2024).
10. Перспективні галузі економіки, прогнози розвитку після війни. URL: <https://blog.youcontrol.market/pierspiektivni-ghaluzi-iekonomiki-proghnozi-rozvitku-pislia-viini> (дата звернення 23.02.2024).

Niskhodovska O. Yu.

*PhD in Economics, Associate Professor,
Higher Educational Institution “Podillia State University”
Kamianets-Podilskiy, Ukraine
E-mail: olenas1308@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5403-878X*

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ECONOMY OF UKRAINE AFTER THE FULL-SCALE INVASION INTO UKRAINE

Abstract

The article is devoted to the consideration of investment issues in the economy of Ukraine. Particular attention was paid to the state and prospects of foreign investment, the investment attractiveness of Ukraine was investigated, the dynamics of direct foreign investment to/from Ukraine in 2018-2023 was analyzed. The structure of direct foreign investment in Ukraine by types of economic activity was highlighted.

The war had quite a significant impact on all branches of the economy in Ukraine, it undoubtedly brought with it huge losses and losses for the country. It also became risky for investors, for conducting business during the war, there can be many losses from an unexpected jump in the dollar exchange rate and inflation to a Russian missile hitting an investment object. Bank rules and legislation regarding the withdrawal of funds often change, so you need to know all the nuances perfectly and constantly keep everything under control. But still, a correctly constructed strategy can bring income even now.

Military actions in the country have a negative impact on the economy, therefore, as of now, the primary goal is to ensure the necessary volumes of exports, which will not only improve the economic climate of Ukraine, but also cover the necessary food needs on the world market. There is an urgent need to restore damaged granaries, factories, build new ones, start a reserve of equipment, replace destroyed units and machines. It is necessary to ensure railway transportation with the necessary cargo capacity, which unfortunately currently has difficulties due to different types of tracks in the territories of different countries, in particular Europe.

The attractiveness and inflow of foreign investments, the activation of medium and small business activities, as well as the renewal of outdated equipment using modern technologies at domestic enterprises are quite necessary and extremely vital for achieving the short-term and long-term priorities of state policy, getting out of the current state of crisis.

Key words: investments, involved investments, investor countries, spheres of economic activity, investment climate.

References

1. Zakon Ukrainy "Pro rezhym inozemnoho investuvannia" [The Law of Ukraine "About the regime of foreign investment"]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр> [in Ukrainian].
2. Vinichenko, I.I., Samilyk, T.M., & Oleksiuk, V.O. (2021). Biznes-protsesy v teorii investytsiinoi diialnosti pidpriemstv [Business processes in the theory of investment activity of enterprises]. *Ahrosvit Agroworld*, № 18, 22–27 [in Ukrainian].
3. Huk, O.V., Mokhonko, H.A., & Shenderivska, L.P. (2021) Tendentsii investuvannia v Ukraini [Investment trends in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo Economy and society*, № 29 [in Ukrainian].
4. Smahlo, O.V. (2019). Inozemni investytsii v Ukraini: natsionalnyi aspekt [Foreign investments in Ukraine: national aspect.] *Intelekt XXI. Intelligence XXI*, № 2. P. 111–114 [in Ukrainian].
5. Vasyltsiv, T., Irtyshcheva, I., Lupak, R., Popadynets, N., Boiko, Ye, & Ishchenko, O. (2020). Economy's innovative technological competitiveness: Decomposition, methodic of analysis and priorities of public policy. *Management Science Letters*. Vol. 10. Issue 13. P. 3173–3182 (Scopus) [in English].
6. Investytsiina diialnist v Ukraini za 2022 rik [Investment activity in Ukraine for 2022.] Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-86e6d2e56973&title=InvestytsiinaDiialnist-VUkrainiZa2022-Rik>. [in Ukrainian].
7. Minfin. Priami inozemni investytsii [Ministry of Finance. Direct foreign investment.] Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2023/> [in Ukrainian].
8. Na chomu vdalosia zarobyty ukraintsiam? Investytsii za 2023 rik, shcho staly prybutkovymy detalno [What did Ukrainians manage to earn? Investments for 2023 that became profitable in detail]. Retrieved from: <https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/yaki-investytsiyi-u-2023-roczy-staly-prybutkovymi-v-ukrayini/> [in Ukrainian].
9. Pidsumky-2023. Holovni investytsii roku [Results-2023. The main investments of the year]. Retrieved from: <https://ain.ua/2023/12/31/golovni-investytsiyi-2023/> [in Ukrainian].
10. Perspektyvni haluzi ekonomiky, prohnozy rozvytku pislia viiny. [Prospective sectors of the economy, post-war development forecasts]. Retrieved from: <https://blog.youcontrol.market/pierspiektivni-ghaluzi-ieekonomiki-proghnozi-rozvitku-pislia-viini> [in Ukrainian].